

פחות משמות יקיים ויכול להוציאה ציפה. ויראה דצכל שאר דצרים אפי' פחות
משמות אסור לאנות את חצירו אם יש בו שוה פרוטה כיון שידוע שאין מקחו
שוה כל כך. דרחמנא אמר אל תונו צכל דצר שיש בו שיווי ממון הזהירה תורה
שלא יאנה את חצירו אלא שאמרו חכמים דעד שחוח הוי מחילה לפי שכך דרך
מקח וממכר לפי שהלוקח והמוכר אינם יכולין לכוין דמי המקח צמנוס. ודרך
העולם למחול טעותם עד שחוח. שאף אם יצא המתאנה לערער לא ישומו
השמאין צשוה זה יאמר יש בו אונאה וזה יאמר אין בו אונאה הלכך מקבל עליו
שתיקה ואין מערער ומחול (המוכר). אצל אם המוכר צקי צערך מחצירו והלוקח
אין צקי כל כך או אם הלוקח חגר וצקי צערך מקחו יותר מן המוכר אל יאנו זה
את זה אם לא שיפרש. חוץ ממטצע כל זמן שלא הגיע לכדי אונאה מותר לכתחלה
להוציאה ציפה. שגם אחר יקבלנה מידו ציפה ואין בו הפסד כלל. או שמא כיון

כג בבא מציעא תלמוד בבלי עמוד מס 304 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

דדרך מקח וממכר צכך דלפעמים הלוקח חפץ צמקח זה ומוסיף עליו דמים יותר
מכדי שווי ופעמים שהמוכר מזולזל צשומתו צממכרו לפי שאין חפץ זה ערב עליו
או שהוא דחוק למעות הלכך עד שחוח הוי צכלל דמי מקח ואין כאן שם אונאה
כלל וצ"ע. [י] וירא שמים יצא ידי כולם:

כג בבא מציעא תלמוד בבלי עמוד מס 304 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ועוד נראה לענ"ד דאף הרמ"א יודה לבית
יוסף בזמן הזה לגבי דברים רבים
דבכלכלה המודרנית אין מושג מוגדר של
מחיר וכל ערכו של דבר משתנה חדשים
לבקרים לפי ההיצע והביקוש, וגם היקף
המסחר עצום כ"כ וגורמים רבים משפיעים
על המחיר כגון מוניטין, הוצאות שכירות,
היקף המכירות, וכדומה, ודברים רבים הוי
בכלל "כל אחד קונה כפי מה שחפץ".

ובאמת לא ידעתי כלל איך לדון בזה"ז
דין אונאת שתות, דהנה דנו גדולי
הזמן בכל עיקר דין שתות דאונאה בדבר
שאינ מחירו מוגדר לחלוטין ויש שמוכרים
אותו בזול ויש שמוכרים אותו ביוקר, מהו
המחיר הקובע לגבי דין אונאה, ובפתחי
חשן הלכות גניבה ואונאה פרק י' בהערות
סק"א הביא בזה שלש אפשרויות.

ב קובץ עמוד מס 134 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

א' דעת הערך שי ברי"ס ר"ט דהמחיר הזול ביותר הוא הקובע לגבי דין אונאה ואסור למכור בשתות יקר ממנו.

ב' המחיר הממוצע דהיינו נקודת האמצע שבין המחיר העליון למחיר התחתון.

ג' שתי רמות המחיר העליון והתחתון יש בהם תוקף, המוכר זכאי להתייחס למחיר העליון ואין הלוקח יכול לתבוע אונאה א"כ חרג ממנו שתות, והלוקח מתבסס על המחיר התחתון ורק אם חרג ממנו שתות מחזיר אונאה.

ו'ענ"ד מסתבר כדרך השניה שהיא הדרך הממוצעת, דלא מסתבר כלל כדברי הערך שי שיחיד יכול להטות את כל מערכת המסחר עפ"י הנגיעות והשגעונות שלו לכאן ולכאן, וגם לא מסתבר לומר שיש שני מחירים רחוקים זה מזה ולשניהם יש תוקף ולא מצינו כותיה, ומשו"כ נראה טפי דיש לקבוע מחיר ממוצע ולקבוע לפיו שיעור שתות ויתר על שתות, ומצינו כע"ז לגבי שכירות פועלים בב"מ פ"ז ע"א לגבי השוכר את הפועל ע"מ לשלם לו כאחד וכשנים מבני העיר דמשמנין ביניהם ובסי' של"א ס"ג מבואר דממצעין את התשלום ואם אחד משלם ג' ואחד ו' משלם ד' ומחצה ע"ש.

אמנם בהרכבה דברים הנמכרים בזה"ז קשה מאד לקבוע מחיר ואף לקבוע את גבול העליון והתחתון אי אפשר בדקדוק, דהמסחר כ"כ דינמי ולעולם יש

מי שימכור בזול כמעט במחירי הפסד ולעומתו מי שמוכר ביוקר וכיון שבקל יגיע אדם מקצה הארץ עד קצהו בזמן מועט, והתקשורת מפותחת כ"כ וכידו אף להזמין דרך הטלפון משלוח לביתו מקצה העולם, ומשו"כ קשה לקבוע מחיר מוגדר. ואף שבע"כ צריך לקבוע שומת הדברים בדיני נזיקין, ואין לנו דרך אחרת אלא להעריך ולאמוד ע"י חקירה ודרישה מחיר ממוצע, וא"א בענין אחר, אבל לגבי דיני אונאה דפחות משתות אין חיוב כלל, הקושי הוא לקבוע גדר מסויים לשתות מקח, משא"כ בדיני נזיקין שהחיוב ברור ע"כ צריך להפעיל שיקול דעת בשומת ערך הנזק ולחייב על פיו, ודו"ק.

ז' נראה עוד דכיון שמקובל בכלכלה המודרנית שכל אחד מוכר במחיר הכדאי לו והלוקח הוא זה שסוקר את השוק כדי לקבוע את המחיר המתאים לו ובדיקה זו מוטלת עליו ולא על המוכר, אפשר דהו"ל כמתנה ע"מ שאין לך עלי אונאה, ואף דמבואר בסי' רכ"ז סכ"א דבסתם יש לו עליו אונאה ורק במפרש דבר זה שוה ק' ואני מוכרו בר' אין לו עליו אונאה כיון דידע ומחיל, נראה לכאורה דבזמנינו שזה דרך המקובלת במסחר אפשר דהו"ל כמפרש, (אלא שנחלקו שם הקצות והנתיבות לדעת הנתיבות בסק"ד יסוד הלכה זו מדיני תנאי הוא ורק לר' יהודה דבדבר שבממון אדם מתנה עמש"כ בתורה מהני, וכן הוכיח מדברי התוס' בב"מ, אך לדעת הקצות אין

צריך בזה משפטי תנאי אלא משום מחילה היא עי"ש, וע"ע בפ"ת דבס"ק ב' הביא את דברי החוות יאיר שנקט דמשום דין תנאי היא, אך בסק"ד נקט כדברי הקצות עי"ש). ומאידך גיסא במוצרים שבפיקוח ממשלתי נראה דיש אונאה אף בפחות משתות וכמו שכתב הערוך השלחן סי' רכ"ז סעיף ב' וסעיף ז' עי"ש. תבנא לדינא נראה דרק במעט דברים, שבהם יש מעין מונופול^{הכינוי} ורק

חנויות מועטות מוכרים דבר זה אפשר לקבוע מחיר מדוייק או ממוצע ולדון באונאת שתות, וברוב החפצים כמו פריטי לבוש, מכשירי חשמל ואלקטרוניקה, רכב משומש וכדומה אין לדון דין אונאת שתות^{אוצר החכמה} ורק כשברור שהאונאה הוא מופלג בעליל יותר משתות מכל מה שמקובל בשוק יש לדון דין ביטול מקח, דאף בזה"ז ברור שאין זה מקובל להפקיע שערים באופן לא סביר וכל כה"ג גולנותא היא.

ב קובץ עמוד מס 136 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

אנו, ואיננו בטוחים שיש להגיד עליו.

אם הוא רואה שאחד רוצה להכנס לחנות לקנות סחורה אצל אחד, והוא מתכוון במבצע האיש ההוא כי הוא איש תם (היינו שאיננו חריף כל כך להבין ערמומיות בני אדם), והוא מכיר את טבע בעל החנות ההיא, שכל תשוקתו וחפצו הוא להשיג איש כזה לרמותו, אם בסחורה או במדות ובמשקלות או במקח. צריך לספר לו את ענין החנות ההיא ולהזהירו שלא יכנס בה, אפילו אם כבר פסק עם בעל החנות ההיא שיקנה אצלו. וכל שכן אם הוא רואה בפירוש שאחד רוצה לרמות לחבירו בסחורה (היינו שמפתיחו כי היא מין סחורה פלונית שמפורסמת בעולם למין חשוב (כו) והוא יודע שהוא שקר), או במדות ובמשקלות, או בשיווי המקח*, בודאי צריך לומר לו כדי שלא יבוא לזה, אך מאוד צריך לזהר שלא יחסרו בזה הפרטים הנ"ל בסעיף ב'.

* הגה"ה. כגון שהחפץ שווה חמשה זהובים והוא רוצה ליקח ממנו ששה, אבל אם האונאה היא (כו) פחות משתות, אפשר דאין לומר לו, ועיין בבאר מים חיים. אבל במידות ובמשקלות (כח) בכל גווני צריך לומר לו.

באר מים חיים

מהזיקו דצריך בזה ג"כ הפרטים האחרונים. וענין זה כבר ביארנוהו בארוכה בחלק א' בכלל י' עיין שם.

(כו) והוא יודע שהוא שקר. אף ששוה המקח שהוא נותן, כיון שאינו רוצה לקנות סחורה זו. וכל שכן אם באמת איננה שוה כל כך.

(כז) פחות משתות וכו'. בדין זה היה לי צ"ע, מי נימא כיון דלכתחלה אסור לרמותו אפילו בפחות משתות כמו שנפסק בח"מ

בסימן רכ"ז ממילא צריך להגיד לו, או דילמא כיון דהוא ספיקא דדינא כמו שמובא בהרא"ש בב"מ דאפשר דאפילו לכתחלה מותר בפחות משתות, א"כ ממילא אסור מן הדין לילך ולרגל עליו, והוא בכלל לישנא בישא. ואפשר כיון דספיקא דאורייתא הוא, וזיל הכא לחומרא לענין אונאה, וזיל הכא לחומרא לענין סיפור.

(כח) בכל גווני. כי כל דבר שבמדה ושבמשקל אפילו בפחות מכדי אונאה תוור*.

* הגה"ה. ודע דמ"ש בפנים שלא יחסרו הפרטים הנ"ל, לכאורה הפרט הג', והוא שלא יעשה זה הדבר מצד שנאה, לא שייך רק לדברי הסמ"ע בח"מ בסי' תכ"א סקכ"ח, ע"ש שכתב דהיכא שהוא מצד שנאה אין נפטר במה שהוא מציל עי"ז את חברו, אבל לדברי הט"ז שם בד"ה כדי, שכתב כיון דהוא עושה מצוה בזה אין נפקא מינא בכונתו, לכאורה לא שייך הפרט הזה. אולם באמת כד דייקת גם הט"ז מודה דצריך כאן ג"כ הפרט הזה, דאם יעשה הדבר מצד שנאה לא יושלמו גם שאר הפרטים, דבודאי יתשוב הדבר תיכף לענין רע ויגדיל העולה, ולא יסתכל גם כן אם יצא על ידי סיפורו יותר מכפי הדין, משא"כ בענין דמיירי הט"ז שם.

ולענין הפרט הד', ג"ל דאם הוא מכיר את טבע בעל החנות שהוא מרמה תמיד את חפץ חיים כהן, ישראל מאיר בן אריה זאב עמוד מס 229 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ז' מדברי הרא"ש ז"ל יש ללמוד דאונאת שתות אינה אלא
 בסחורה שאין כולם מוכרין בשוה בצמצום כמ"ש
 בסעיף ב' מדתלי בשומת השמאין וגם מטעם שלפעמים
 המקח ערב עליו וזה אינו שייך בדבר המצוי הרבה
 וכולם מוכרין ^{בשוה בצמצום} במקח ולחם ומלח וכה"ג
 וגם בספיקו נ"ל מדבריו שהספק אינו אלא במקום שיש
 עילה להמוכר לתלות שהלוקח יודע המקח אלא שחפץ
 במקח זה אבל במקום שהמוכר מבין שמהלוקח נעלם
 המקח והמוכר יודע שיש בזה אונאה פרומה אסור לו
 להונות אם לא שיגלה לו ואם אינהו עבר בלאו וכן לוקח
 להמוכר [וממורן קוסית ס"ז] עוד נ"ל דבר אחד מדבריו
 לקולא במיני סחורות שאין כל בעלי חנויות מוכרין אותם
 בשוה שיש משהבר הרבה בסחורה זו ויש שמסתפק
 בסועט אין שייך כלל אונאה למי שמשתבר דרבה כיון
 שדרך המסחר כן הוא כיון שיש שמוכרים במקחים כאלו
 דהא הרא"ש ז"ל לא תלה הספק אלא משום דלפעמים
 הלוקח חפץ במקח זה דאז יש סברא לאסור ומשמע
 להדיא

ח (חוי"מ ב) אפשטיין, יחיאל מיכל בן אהרן יצחק הלוי עמוד מס 93 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

להדיא דאין כאן מוכרין במקח כזה אבל כשיש מוכרין
 במקח כזה אין בזה צד אונאה ופשיטא שאין להביט על
 אותם החנונים המולזלים במקחים ומוכרין בזול שמקלקלים
 לעצמם ומקלקלין דרכי המסחר והם ישאו עון וכבר אמרו
 חז"ל [ב"ב ז"א] כתרעין על פרקמטיא שהוולה ואפילו
 בשבת וכמ"ש באו"ח סי' תקע"ו:

ח (חוי"מ ב) אפשטיין, יחיאל מיכל בן אהרן יצחק הלוי עמוד מס 94 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה